

ERA NOTÍCIA:

ES ARANESI DAM SANG

Eth dijaus 24 de Seteme, un equip dera Germandat de Donadors Voluntaris de Sang de Lleida se desplaçèren tara Val d'Aran, tà recuèlher era sang de totes aqueres persones que voluntariament se i presentèren.

Aguest equip s'installèc en Espitau dera Val d'Aran (Vielha) e segontes manifestèc Mª Dolores Herrero, assistenta social responsable, eth número d'extraccions que se realisèren siguec de 95, as que i cau ahíger 17 persones mès que per problèmes de pression, medicaments o operacions recentes no poderen : dar era sua sang.

Cau remarcar que molti des joeni que hèn eth Servici Militar en Vielha, se personèren voluntariament en Espitau. Aguesta ei ua mòstra de qu'era joenessa ei molt concienciada de qu'es transfusions de sang e des sòns derivats ei molt importanta ena assisténcia sanitària actual. Era cirugia modèrna, er augment des accidents e es importanti besonhs des malauts son quaqu'uns des elements qu'an provocat aguesta demana creishent de sang.

Er an 1982, se recuelheren en Catalunya mès de 100.000 unitats de sang, çò que represente que de cada 1000 abitants, sonque dètz-e-sèt oferiren era sua sang.

Se comparèssem aguesta quantitat tamb era des païsi propèrs ath nòste, veiriem que son necessaries de 50 a 60 donacions per cada mil abitants, ei a dèder mès de trescentes unitats de sang tà tota Catalunya entà poder cobrir es besonhs de sang e des sòns derivats.

Quan quaqu'arrés oferís ua part dera sua sang complís un deue cívic

IMPRESI SENSE ADREÇA

EDITORIAU

DAR SANG EI DAR VIDA

Eth ben mès preciàt ei era salut. Dar salut a còsta d'arren ei ua accion ben generosa.

En ua època ena qu'abonde eth terrorisme, ena que continuaments apareishen guèrres, ena qu'era violéncia e era destruccion dera vida ei tan divulgada semble coma se se volesse neutralisar tot eth procès damb actuacions umanitaries en favor dera salut.

En aguest sens, eth dret ara salut ei reconeishut coma fondatau per totes es societats e toti es govèrns.

Importants organismes estatals paraestatals e internacionals contribuissen de manèra definitiva a hèr créisher era esperança de vida e a alongar era edat dera poblacion.

Eth treball ei a viatges desinteressat hèn un esfòrc d'utilitat. E, tot e qu'a còps senten es sues demanes de benestar públic mau contestades, cada dia ei major era consciéncia social e era collaboracion desinteressada.

Era sang ei ua des particularitats que distingís as animals unicelulars des animals superiors e der òme. Era sang en tot portar er aliment enquià cada cèlula e recuèlher es substancies de des. hèt transpòrte era vida per tot eth còs.

E dam ua vertadèra mòstra de conciéncia umana e de creença ena collectivitat quan dessinteressadament dam sang, perque:
DAR SANG EI DAR VIDA!

ACTUALITAT

URGÈNCIA ENA INSTALLACION DES REPETIDORS DE TELEVISION

Eth passat dimèrcles 23 de Seteme se reunic eth Nau Conselh Comarcau de Montanha dera Val d'Aran, e acordèc dirigir ara Dipotacion ua demana entà que s'auance era construccion des òbres de installacion des repetidors de television en nòste parçan.

Era arribada der iuèrn, dificultarie es trabalhs, e es membres deth Conselh pensen que se no s'aleugèren es òbres, non poderàn èster complides es previsions d'auer installadi es repetidors de television e des emisòres de radio antes de qu'acabe er an.

COLLABORA TAMB ES TÒNS
ESCRITS O ARTICLES EN

ToTi

NOTICIARI ARANÉS

ETH PLAÇAMENT DERA INCINERADORA A DECIDIR

Es propèrs dies s'aurà de decidir eth lòc a on aurà d'anar plaçada era incineradora de lordères dera Val d'Aran.

Estudis tècnics realisats senhalèren era zòna de Vilamòs com eth lòc mès adequat entath sòn emplaçament.

Darreraments s'a vist ua auta alternativa ad aquest lòc, qu'ei era Boca Nòrd deth Túnel de Vielha, concretaments eth parçan de Sasplas ena Val de Urno.

ACTUACION DER AMÀS ARANÉS

Eth dissabte dia 26 de Seteme, e damb motiu d'un Congrès de Torisme presidit peth Director General de Torisme, er Amàs Folkloric dera Val d'Aran aufric as congressistes un recuelh de dances araneses en Parador d'Arties.

HÈNT LITERATURA ... ES TRES NETS

Un dia, un capelhan dèc eth sòn mocador tot tacat de sang a ua gojata, e li diguec:

- Lauà-me aquest mocador en riu.

Era gojata se n'anèc entà lauar eth mocador en riu, mès no podèc tréir era sang. Alavetz tornèc entà digué-le ath capelhan:

- Senhor capelhan, è lauat eth mocador en riu mès non è podut tréir era sang.

- Aquerò ei un signe de gran malur, diguec eth capelhan, e ei per aquerò que vas a passar 3 nets laguens dera glèisa sense qu'arrés ac sapie.

- Senhor capelhan, les i passarè e voi començar aquest ser.

Aqueth ser, eth capelhan embarrèc secretaments ara gojata laguens dera glèisa. Éra i passèc tota era net sense véir arren, mès era malurosa no podèc passar sense condà-la'c tot a sa mair.

Era segona net, era gojata tornèc tara glèisa. Dempús deth primèr tòc de miejanet, veiguec a toti es mòrts qu'èren enterrats aqui que gessien dera tèrra en professor. Ath passar deuant dera gojata, un mòrt la tapèc tamb un linçò e demorèc atau enquià que despuntèc eth dia.

Ath maitin retirèc eth linçò, e l'amaguèc darrèr der autar e se'n tornèc entà casa sua. Aqueth còp, no diguec arren de tot çò qu'auie vist...Era tresaua net, era gojata tornèc tara glèisa. Dempús deth primèr tòc de miejanet se tapèc tamb eth linçò e demorèc. Veiguec a toti es mòrts qu'èren enterrats aqui, gèsser dera tèrra en professor.

Ath passar deuant dera prauba mainada, un mòrt veiguec eth linçò qu'auie amagat eth dia antes darrèr der autar.

Autanlèu, gesser en a milèrs telaranhes, grapauds e ratapenes. S'emportèren ara malurosa tà laguens d'un cabòt e se la mingèren tota viua.

BLADER, J.F.: Contes de Gasconha. II garba

AUÉ PARLAM DAMB...

CARLOS PINTO VIDAL Veterinari

Era notícia dera pèste des shivaus preoçupe as ramadèrs dera Val d'Aran, e es sues conseqüències no se pòden prevèir. Entà informàmos un shinhau mès sus eth tèma entrevistam a Carlos Pinto Vidal, Veterinari.

-EXPLICA-MOS UN SHINHAU, QU'EI AQUESTA PÈSTE QU'AFÈCTE AS SHIVAUS?

Aguesta malautia ei un virus qu'ataque ara sang, e que produís ua alteracion dermatològica, provocant un edèma polmonar agut.

En un començament aguesta malautia se presente per diferenti mieis, segontes era sensibilitat des animals.

En Àfrica, aguesta malautia ei permanenta, e es animals que morisen no son massa freqüents perque ja son immunisats; prò quan eth virus tròbe un grop de shivaus de d'auti lòcs, com a passat ara en centre dera Península no tròbe resisténcia perque non an guaires "anti-còssi" ja que non an estat en contacte tamb eri, alavetz eth virus ataque tamb tanta violéncia que provòque qu'eth còr se pare.

-COM SE PRODUÍS ERA TRANSMISSION DETH VIRUS?

Era transmission se produís pera sang, disminuissen es glòbols vermelhs ocasionant ua anèmia molt intensa, e se transmitís per miei des insèctes que chupen era sang deth bestiar e l'escampen a d'auti. En Àfrica existissen molti mès insèctes, per aquerò no ei extranh qu'es animals patisquen aguesta malautia, encara qu'aguesta no les afècte guaire ja que son immunisats.

-PENSES QUE PÒT ARRIBAR AQUESTA MALAUTIA ENA VAL D'ARAN?

Diria qu'ei practicaments impossible, perque es shivaus afectats

son molt luenh de nosati, e er hèt de qu'er estiu age passat disminuís eth risc, tamb er hered es virus no se transmitissen tamb tanta facilitat.

A mès eth nòste bestiar no a estat en contacte tamb es shivaus malauts perque non i a agut intercambis.

Es Comunitats autonòmiques de Madrid e Valencia e totes es afectades an metut en quarentena as shivaus, hènt contròls de sang e desenvolopant ua campanha de vacunacion. Tabé era Generalitat de Catalunya a adoptat es mesures de prevençion adequades.

- EN QUE MOS PÒDEN AFECTAR AQUESTES MESURES?

Aguestes mesures perjudiquen prò s'an de besonh.

Es tratants de shivaus no poderàn véner, comprar o traslladar cap animal tara Val d'Aran, aguesta mesura afectarà ara economia des ramadèrs, ja qu'auem de pensar qu'era major part des shivaus son criats tara carn, ei ua raça pròpia deth país molt bona entath consum.

-AQUESTES PROIBICIONS, PENSES QUE PÒDEN DURAR MOLT DE TEMPS?

No creigui que duren massa. Es mesures preses son es adequades, e pensi qu'en pòc de temps tot tornarà ara normalitat com demoram toti.

S'etz interessadi en auer bèth un des números de TOTI que per quinsevolh motiu no agen arribat as vòstes mans, er Ajuntament deth vòste pòble vo'les pòt facilitar.

INFORMACIONS

Eth Centre de Normalisacion Lingüística der Aranés, oferís per toti es pòbles dera Val d'Aran, era projeccion d'un "audiovisual", que mòstre es aspèctes culturaus, socials, politics e econòmics dera nòsta tèrra.

Aguesta activitat forme part dera CAM-PANHA DE SENSIBILISACION que comencèc eth passat mes de Juriòl.

Era relacion des pòbles, dies e ores de projeccion ei era següenta:

<u>Dia</u>	<u>Ora</u>	<u>Lòc</u>
2	22	Vilac
3	18	Betren
3	22	Es Bòrdes
4	19	Bausen
4	22	Escunhau
9	19	Gausac
9	22	Casau
10	19	Arties
10	22	Gessa
11	19	Unha
11	22	Vila
16	19	Arròs
17	19	Bossòst

ERA LUA DETH MES D'OCTOBRE

Eth plen
7

Eth baishant
14

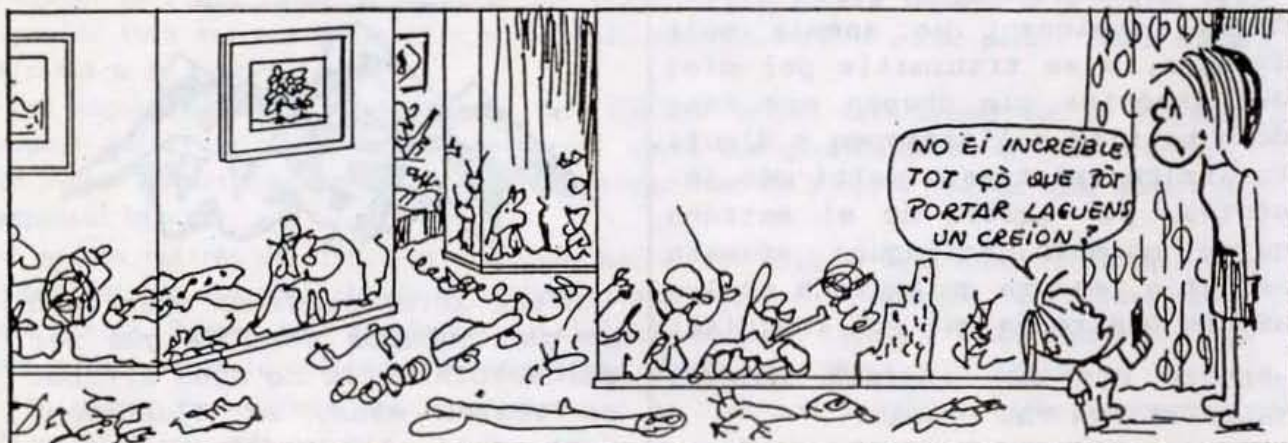

Lua naua
22

Eth pujant
29

ETH REMOQUET DERA SETMANA

ToTi

NOTICIARI ARANÉS

EDITE:

Centre de Normalisacion
Lingüística dera Val d'Aran.
C/ Sarriülera s/n
Telf. 64 00 92
25530 VIELHA

DIRECTOR:

Jusèp Loïs Sans Socasau.

COLLABOREN:

Josep Mas Mas
Jovita Ané Sanz
Manuela Ané Brito

DIBOISHANT:

Jordi Tremosa

IMPRIMÍS:

Imprenta Vidal
C/Túnel s/n
25530 VIELHA

DEPÒSIT LEGAL:

L-1328-1987

Es articles o comentaris publicats en noticiari TOTI, sonqu' expresen era opinion des sòns autors.